

Vývoj postavení presidenta Francouzské republiky v ústavách a ústavní praxi

Abstrakt

Disertační práce zkoumá povahu prezidentství ve francouzském republikánském zřízení od 19. do 21. století s důrazem na analýzu mocenské pozice prezidentů páté republiky od roku 1958 do současnosti. Nejprve se zabývá krátkou epizodou druhé republiky v letech 1848-1852, poté obsáhleji vysvětluje genezi slabého prezidentství ve třetí republice od roku 1870 a jeho pokračování v republice čtvrté po roce 1944, jakož i vznik silného prezidentství v roce 1958. Po tomto historickém nástinu se již převážná část práce věnuje statutu prezidenta v páté republice, tedy zejména způsobu jeho volby, délce jeho mandátu a jeho odpovědnosti. Navazující části pak rozebírají jednotlivé pravomoci prezidenta tak, jak jsou formulovány ústavou, přičemž jsou řazeny podle toho, vůči kterým subjektům v systému dělby moci se vztahují. Na prvním místě jsou podrobněji vymezeny vztahy ke druhé složce dvouhlavé výkonné moci, jíž vedle prezidenta je vláda a zejména ministerský předseda. Dále je věnována pozornost sdíleným pravomocem vykonávaným v koordinaci s vládou, zejména jednání v Radě ministrů, podepisování kontrasignovaných aktů, jakož i součinnosti v záležitostech zahraničních věcí a obrany. Následuje rozbor pravomocí prezidenta, které mají dopad na celek ústavního systému, ať již jde o vyhlášení legislativního referenda, ústavodárnou iniciativu či výkon mimořádných pravomocí prezidenta v době ohrožení, a dále pravomocí, které mají vztah k parlamentu a k justičním orgánům. Práci uzavírá syntetické shrnutí prezidentských ústavních pravomocí a dalších faktických vlivů, které rozhodují o mocenské síle francouzského prezidenta.

Silné prezidentství v ústavě páté republiky nijak výslovně zakotveno není. Žádná z prezidentových pravomocí ani fakt přímé volby prezidenta silné prezidentství jednoznačně negarantuje. Důkazem toho je, že v době tzv. kohabitací, tedy v době, kdy prezident není politickým vůdcem stranické většiny v Národním shromáždění, je prezidentovi v ústavním životě vyhrazena jen slabá úloha. V době kohabitace má totiž forma vlády ve Francii podobu blízkou standardnímu parlamentnímu režimu s víceméně slabým prezidentem, v zásadě tak, jak tento typ formy vlády známe z jiných evropských demokracií.

Pátá republika však převažující část svého trvání prožila se silným prezidentstvím, tedy v době, kdy prezident byl současně i vůdcem sněmovní a vládní stranické většiny, což se pro silné či slabé postavení prezidenta ukázalo rozhodujícím. Tento jev je ve francouzském

konstitucionalismu označován pojmy většinový faktor či efekt (*fait majoritaire*), popřípadě většinový prezidencialismus (*présidentialisme majoritaire*). Od roku 2002, kdy je délka prezidentského a poslaneckého mandátu synchronizována na pět let a prezidentská volba je předřazena vždy několik týdnů před volby sněmovní, byl většinový efekt ještě posílen a volby do Národního shromáždění v praxi nabyly potvrzovacího charakteru vůči volbě prezidentské.

Výsledkem silného mocenské postavení prezidentů je celková stabilita výkonné moci a dominance prezidenta nad ministerským předsedou. Pátá republika doposud měla osm prezidentů a 24 premiérů, přičemž o výměně premiéra ve většině případů rozhodl prezident republiky. Taková bilance často vyvolává zdání, že francouzský prezident je v politickém systému prakticky všemocný. Ve skutečnosti je pro osud vlády a premiéra rozhodující to, zda má důvěru většiny poslanců v Národním shromáždění. Pokud tato zásadní podmínka naplněna není, vláda padne. Pokud Národní shromáždění ovládá většina, s níž prezident není v politickém souladu, vláda se udrží, zdánlivá svrchovanost prezidenta ze systému rázem mizí a nastává kohabitace se slabým prezidentstvím.

Protože je podmínka nezbytné důvěry většiny Národního shromáždění pro setrvání vlády ve funkci určující, je třeba systém páté republiky bez ohledu na silné prezidentství stále považovat za zřízení parlamentní.

Klíčová slova:

Francouzský prezident

Pátá republika

Kohabitace